

Fai 'e Palesiteni Henry B. Eyring
Tokoni 'Uluaki 'i he Kau Palesitenisi 'Uluaki

Tokoni'i Kinautolu ke Nau Toe Foki ki 'Api

'Oku tau tokoni'i lelei taha e fānau 'a e 'Otuá 'i he'etau 'oange ha ngaahi founga ke langa 'aki 'a e tui kia Sisū Kalaisí mo 'Ene ongoongolelei kuo toe fakafoki maí 'i he'enua kei íkí.

Ekāinga, 'oku finangalo pea fie ma'u 'e he'etau Tamai Hēvaní 'etau tokoní ke fakafoki ki 'api 'Ene fānau fakalaumālié ke toe foki ange kiate ia. 'Oku ou lea he 'aho ní 'o kau ki he ni'ihi kei talavou 'oku nau 'osi 'i loto 'i Hono Siasi mo'oní 'o kamata 'i he hala fāsíi mo lausíi ke toe foki ki honau 'api fakalangí. Ko Hono finangaló ke nau ma'u ha mālohi fakalau-mālie 'i he'enua kei talavou ke nofo ma'u 'i he halá. Pea 'okú Ne fie ma'u 'etau tokoní ke fai mo fakafoki fakavavevave kinautolu ki he halá telia náa kamata ke nau hē atu.

Na'á ku hoko ko ha pīsope kei talavou 'i he taimi na'e kamata ke mahino kiate au hono 'uhinga 'oku fie ma'u ai 'e he 'Eikí ke tau fakamālohia e fānau 'i he'enua kei talavou pea fakahaofi fakavavevave kinautolú. Tē u fai atu ha talanoa ki ha tokotaha kei talavou 'okú ne fakafongāi 'a e tokolahi ko ia ne u feinga ke tokoni'i 'i he ngaahi ta'u kuo hilí.

Na'á ne tangutu mei he tafa'aki 'e taha 'o hoku tesí. Na'á ne fakamatala mai e anga 'o 'ene mo'uí. Na'e papitaiso pea hilifakinima ia ko e mēmipa 'o e

Siasí 'i hono ta'u valú. Na'e 'ikai tō hano lo'imata 'i he'ene fakamatala ki he ta'u 'e 20 tupu ne hoko aí, ka na'e ongo mei hono le'ó 'a e loto mamahi. Na'á ne talamai na'e kamata 'i he hala 'o e faiangahalá 'i he'ene ngaahi fili ke feohi mo ha kakai náa ne pehē ko ha kakai lelei. Na'e kamata ke ne maumauí 'a e ngaahi fekau na'e hangē kiate ia 'i he kamata'angá ko ha ngaahi fekau na'e 'ikai fu'u mahu'inga.

'I he kamata'angá náa ne ki'i ongo'i loto mamahi mo halaia. Ka na'e 'omi 'e he'ene feohi mo hono ngaahi kaungā-méá ha fa'ahinga ongo fo'ou 'oku nau

sa'ia 'iate ia pea hangē na'e faka'au ke toe s'isíi ange 'ene fa'a fakakaukau ke fakatomalá. 'I he lahi ange 'a e mamafa 'o e ngaahi fekau náa ne maumauí, na'e hangē leva ka mole atu 'a 'ene faka'anaua ki ha 'api fiefia ta'engatá.

Na'á ne hanga mai kiate au 'i hono loto mamahí. Na'á ne fie ma'u ke u fakahaofi ia mei he tauhele 'o e faiangahalá náa ne ongo'i kuó ne ha'i-ha'i íá. Ka ko e founga pē 'e taha ke fakahaofi ai íá ko 'ene faka'aonga'i 'a 'ene tui kia Sisū Kalaisí, ma'u ha loto mafesifesi, ke ne fakatomala, pea 'e fakama'a ai ia, liliu, pea fakamālohia ia 'i he Fakalelei 'a e 'Eikí. Ne u fakamo'oni kiate ia 'e lava 'eni. Pea na'e lava, ka na'e mei faingofua ange 'o kapau náa ne tui 'i he'ene kei talavou 'i he'ene fononga ko ia ki 'api ki he 'Otuá pea mo e taimi na'e kamata ai ke ne heé.

Ko ia, 'oku tau tokoni'i lelei taha e fānau 'a e 'Otuá 'i he'etau 'oange ha ngaahi founga ke langa hake 'a e tui kia Sisū Kalaisí mo 'Ene ongoongolelei kuo toe fakafoki maí 'i he'enua kei íkí. Pea kuo pau leva ke tau tokoni ke toe fakamo'ui fakavavevave 'a e tui ko íá ki-mu'a pea mole 'i ha'anau hē mama'o mei he halá.

Ko ia ai, 'oku tau 'amanaki 'e ma'u ma'u pē hatau ngaahi faingamālie ke tokoni'i e fononga 'a ha ni'ihi 'o e fānau 'a e 'Otuá. Na'e fakahā mai 'e he Fakamo'uí hono 'uhingá 'i He'ene fakamatala ki he fononga faingata'a 'a e fānau fakalaumālie kotoa 'a e 'Otuá ki 'apí 'i he ngaahi 'ao fakapo'uli mo e faingahala 'oku fakatupu 'e Sētané:

"Mou hū 'i he matapā fāsíi; he 'oku fālahi 'a e matapaá, mo 'ata'atá 'a e halá,

'a ia 'oku fakatau ki he 'auhá, pea 'oku 'i ai 'a e tokolahi 'oku hū ai;

He 'oku fāsī 'a e matapaá, mo lausī 'a e halá, 'oku fakatau ki he mo'uí, pea ko e tokosī pē 'oku nau 'ilo iá."¹

Na'e tomu'a 'afio'i pē 'e he Tāmai Hēvani 'ofá 'a e ngaahi fie ma'u 'a 'Ene fānaú, pea Ne tuku mai ha ngaahi fakahinohino mo ha nīhi ke fakahaofi kinautolu 'i honau halá. Na'á Ne fekau'i mai Hono 'Alo ko Sīsū Kalaisí, ke Ne 'ai ke malu e fonongá pea lava ke nau mamata ki he halá. Na'á Ne uiu'i 'a Palesiteni Tōmasi S. Monisoni ko 'Ene palōfita 'i he ngaahi taimi ko 'ení. Talu mei he kei talavou 'a Palesiteni Monisoni mo e 'ikai ngata pē 'i he'ene akonaki 'aki e founga ke tau nofo ma'u ai 'i he halá ka ke fakahaofi 'a kinautolu kuo tataki atu ki he mamahí.

Kuo vahe kiate kinautolu 'e he Tāmai Hēvani ha ngaahi feitu'u kehekehe ke tau fakamālohia, pea ke taki 'a kinautolu 'oku fonongá ki he feitu'u malú 'o ka fie ma'u. Ko 'etau ngaahi ngāue mahu'inga mo mālohi tahá 'oku 'i he fāmilí. 'Oku nau mahu'inga he 'oku ma'u 'e he fāmilí 'a e faingamālie 'i he kamata'anga 'o e mo'ui 'a ha fānau ke ne fokotu'u ma'u hono ongo va'é 'i he hala ki 'apí. 'Oku ngaohi 'e he ngaahi ha'i fakanatula 'o e 'ofa mo'oni 'o e fāmilí 'a e mātu'á, ngaahi tuonga'ané mo e tuofāfiné, kuí, mehikitangá mo e fa'e-tangatá ke nau hoko ko ha kau fai fakahinohino mālohi ange.

'Oku ma'u 'e he fāmilí ha faingamālie lahi 'i he 'uluaki ta'u 'e valu 'o e mo'ui 'a ha fānau. Koe'uhí ko e Fakalelei 'a Sīsū Kalaisí, 'i he ngaahi ta'u ko ia 'oku malu ai e ki'i tamasi'i, 'oku t'ofi ai hono faka'aonga'i 'e Sētane 'a e ngaahi 'ao fakapo'ulí ke fūfuu'i 'a e hala ki 'apí. 'I he ngaahi ta'u mahu'inga ko iá, 'oku tokoni'i 'e he 'Eikí 'a e ngaahi fāmilí 'aki hono ui ha kau ngāue 'i he Palaimelí ke tokoni 'i hono fakamālohia fakalaumālie 'o e fānaú. 'Okú Ne toe 'omi foki ha nīhi 'oku ma'u Lakanga Taula'eiki Faka-Élone ke nau fakahoko e sākalamēnití. 'Oku fanongo e fānaú 'i he ongo lotu tāpuaki'i 'o e sākalamēnití ki he tala'ofa te nau ma'u e Laumālie Mā'oni'oni 'o kapau te nau talangofua ki he ngaahi fekau 'a e 'Otuá. Ko hono olá, te nau mālohi ke matu'uaki 'a e 'ahi'ahi 'i

he'ene hoko maí, hili ko iá, te nau fakahaofi ha nīhi kehe 'i he kaha'ú.

'Oku ue'i ha kau pīsope tokolahi 'i he Siasí ke nau uiu'i 'a e kakai mālohi taha 'i he uōtí ke nau tokanga'i e fānau fakafo'ituitui 'i he Palaimelí. 'Oku nau 'ilo kapau 'e fakamālohia e fānaú, 'aki 'a e tuí mo e fakamo'oni, 'e siisi'i ange ha fie ma'u ke fakahaofi kinautolu 'i honau ta'u hongofulu tupú. 'Oku nau 'ilo 'e lava ke fakahoko 'e ha fakava'e fakalaumālie mālohi ha lelei lahi 'i he kotoa 'o 'enau mo'ui.

'E lava ke tau tokoni kotoa. 'E lava ke tokoni 'a e ngaahi kuifefiné, ngaahi kuitangatá pea mo e mēmipa kotoa pē 'okú ne 'ilo'i ha fānau. 'Oku 'ikai fie ma'u ia ke toki uiu'i ke ngāue he Palaimelí. Pe fakangatangata 'e he ta'u motu'á. Na'e 'i ai ha fefine pehē na'e 'i he poate lahi 'o e Palaimelí 'i he'ene kei talavou 'o tokoni ki hono fa'u 'a e moto 'o e FKT.

Na'e 'ikai pē ke fiu ia hono tokoni'i e fānaú. Na'á ne faiako 'i he Palaimelí 'i

hono uōtí, ko 'ene kole pē 'a'ana, 'o a'u ki he mei hoko hono ta'u 90. Na'e lava pē ke ongo'i 'e he fānau ikí 'a 'ene 'ofa 'iate kinautolú. Na'a nau mamata ki he'ene tā sīpingá. Na'a nau ako meiate ia e ngaahi tefito'i mo'oni faingofua 'o e ongoongolelei 'o Sīsū Kalaisí. Kae mahulu atu, ne nau ako ke ongo'i mo 'ilo'i 'a e Laumālie Mā'oni'oni mei he'ene tā sīpingá. Pea 'i he taimi ne nau ongo'i mo 'ilo'i a'i, na'e kamata ke nau ma'u 'a e tui ne nau fie ma'u ke teke'i 'aki 'a e 'ahi'ahi. He 'ikai ha toe fu'u fie ma'u ke fakahaofi kinautolu pea te nau mateuteu lelei ange ke fakahaofi ha nīhi kehe.

Ne u ako 'a e mālohi 'o e tui ki he lotu pea mo e Laumālie Mā'oni'oni 'i he kei iiki 'ema fānaú. Na'e te'eki ai ke papitaiso 'ema tamasi'i lahi tahá. Na'e feinga 'ene mātu'á, kau faiako Palaimelí mo e kau tamaio'eiki ma'u lakanga fakataula'eiki ke tokoni'i ia ke ne ongo'i mo 'ilo'i 'a e Laumālie pea 'ilo'i e founga hono tali 'Ene tokoni.

I ha ho'atā 'e taha, na'e 'ave ia 'e hoku uaifi ki he 'api 'o ha fefine na'á ne ako'i ia he laukongá. Ko 'emau palaní ke u foki mai mei he ngāue 'o 'omi ia ki 'api.

Na'e tuku vave 'ene lēsoni mei he taimi ne mau 'amanaki ki ai. Na'á ne lotofalala pē 'oku ne 'ilo'i e hala ki 'api. Ko ia na'e kamata ke ne lue lalo. Na'á ne talamai kimui, na'á ne ma'u ha lotofalala kakato pea sa'ia he 'ai ke ne foki toko tahá. Hili ha'ane lue he mei-mei kilomita 'e taha, na'e kamata ke fakapo'uli. Na'e kamata leva ke ne ongo'i 'oku fu'u kei mama'o mei 'api.

'Okú ne kei manatu'i pē 'a e nenefu 'ene sio ki he maama 'o e ngaahi kā na'e lele fakalaka hake ai 'i he'ene tangi. Na'á ne ongo'i ko e ki'i tamasi'i pē ia, kae 'ikai ko e tamasi'i loto falala na'e kamata 'aki 'ene lue toko taha ki 'api. Na'á ne 'ilo'i 'oku ne fie ma'u tokoni. Na'á ne manatu'i leva ha me'a. Na'á ne 'ilo na'e totonu ke ne lotu. Ko ia na'á ne mavahe mei he halá ki ha 'ulu'akau na'e 'ikai ke ne mei lava 'o sio ki ai koe'uhi ko 'ene fakapo'uli. Na'á ne ma'u ha feitu'u ke ne tū'ulutui ai.

Na'á ne fanongo 'i he 'ulu'akau ki ha le'o na'e ha'u fakahangatonu kiate ia. Ko ha ongome'a na'á na fanongo mai ki he'ene tangi. 'I he'ena a'u atú, na'á na pehē ange, " 'E lava ke ma tokoni atu?" Na'á ne tangi pē mo talaange 'oku ne hē pea 'oku fie 'alu ki 'api. Na'á na 'eke ange pe 'oku ne 'ilo'i e fika telefoni hono 'api mo e tu'asilá. Na'e 'ikai. Ne na 'eke ange pe na'á ne 'ilo'i hono hingoá. Na'á ne 'ilo'i ia. Na'á na 'ave ia ki hona 'api 'a ia ne ofi mai pē ai. Na'á na 'ilo homau hingoa fakafamili 'i ha tohi telefoni.

'I he'eku ma'u e telefoni, ne u lele ki

ai mo e loto hounga'ia ne 'i ai ha kakai anga'ofa na'e nofo atu 'i hono hala ki 'api. Pea ne u hounga'ia ma'u pē ne ako'i ia ke lotu 'i he tui 'e 'i ai e tokoni 'i he taimi 'e hē ai. Na'e tatakia 'e he tui ko iá ki ha feitu'u malu mo 'omi kiate ia ha kau fai fakahaofi tokolahi na'e 'ikai ke ne fa'a laua.

Kuo tuku 'e he 'Eiki ha founga 'o e fakahaofi mo ha kau fai fakahaofi 'i Hono pule'angá. 'I he fakakaukau fakapotopoto 'a e 'Eiki, kuó Ne ue'i ai 'Ene kau tamaio'eiki ke fa'ufau ha ni'hi 'o e ngaahi founga mālohi tahá ke fakamālohia kitautolu, pea uiui'i 'a e kau fai fakahaofi lelei tahá, 'i he'etau fononga atu 'i hotau hongofulu tupú.

'Okú mou 'ilo'i 'a e ongo polokalama mālohi kuo 'omai 'e he 'Eiki. Ko e taha ma'á e kau finemu'i 'oku ui ko e Fakalalalaka Fakatāutahá. Ko e tahá ma'á e kau ma'u Lakanga Taula'eiki Faka-Ēloné 'oku ui ko e Fatongia ki he 'Otuá. 'Okú mau fakalotolahi'i 'a e to'u tupu 'i he to'u tangata kei tupu haké ke nau 'ilo'i 'a e me'a 'oku nau malavá ke fakatupulaki ai ha mālohi fakalaumālie lahi. Pea 'oku mau kōlenga atu kiate kinautolu 'oku nau tokanga'i e to'u tupu ko iá ke nau fai 'a e me'a 'oku fie ma'u 'e he 'Eiki ke tau fai ke tokoni'i kinautolu. Pea 'oku tau tokanga kotoa pē kiate kinautolu he 'oku fakafalala 'a e kaha'u 'o e Siasí kiate kinautolu.

Kuo toe fakalelei 'a e ongo polokalamá ka 'oku 'ikai pē ke liliu 'ena taumu'á. Na'e fakalea peheni ia 'e Palesiteni Monisoni: kuo pau ke tau "ako 'a e me'a 'oku totonu ke tau akó, fai 'a e me'a 'oku totonu ke tau fakahokó pea a'usia 'a e tu'unga 'oku totonu ke tau a'u ki ai."²

'Okú fakamahino'i 'e he tohi tufa *Fakalalalaka Fakatāutaha* ma'á e kau finemu'i 'a e taumu'á kiate kinautolu: " 'Okú faka'aonga'i 'e he polokalama Fakalalalaka Fakatāutahá 'a e tefito'i 'ulungāanga mahu'inga 'e valu 'o e Kau Finemu'i ke tokoni'i koe ke toe mahino kakato ange pe ko hai koe, ko e hā 'oku ke 'i he māmaní ai, mo ia 'oku totonu ke ke fakahoko 'i ho'o hoko ko e 'ofefine 'o e 'Otuá ke ke teuteu ai ki he 'aho te ke 'alu ai ki he temipalé ke fakahoko 'a e ngaahi fuakava mā'oni'oni."

'Okú toe hoko atu 'o ne pehē 'e fai 'e he kau finemu'i "ha ngaahi tukupā, fakahoko kinautolu, pea lipooti ho'o fakalalalaka ki ho'o mātu'á pe takí." 'Okú ne toe tala'ofa mai, " 'E hoko e ngaahi sippinga te ke fokotu'u 'i ho'o ngāue'i 'a e Fakalalalaka Fakatāutahá—hangē ko e lotú, ako folofolá, ngāue tokoni mo hono tauhi 'o ha tohinoá—ko ha ngaahi 'ulungāanga faka'aho fakatāutaha. 'E fakamālohia 'e he ngaahi tō'onga mo'ui ni ho'o fakamo'oni mo tokoni atu ke ke ako mo fakalalalaka ki mu'a 'i hono kotoa 'o ho'o mo'ui."³

Kuo fakamālohia mo toe fakatefito e tokanga 'a e polokalama Fatongia ki he 'Otuá ma'á e kau talavou 'i he Lakanga Taula'eiki Faka-Ēloné. 'E fakataha'i ia 'i ha ki'i tohi pē 'e taha ma'á e ngaahi lakanga kotoa 'e tolu 'i he Lakanga Taula'eiki Faka-Ēloné. 'E ma'u 'e he Kau Talavou mo 'enau kau takí ha tatau 'o e tohi fo'ou ko 'eni. Ko ha me'angāue mālohi ia. Tē ne fakamālohia e fakamo'oni 'a e kau talavou mo 'enau vā fetu'utaki mo e 'Otuá. Tē ne tokoni'i kinautolu ke nau ako pea nau loto ke fakahoko honau ngaahi fatongia 'i he lakanga fakataula'eiki. Tē ne fakamālohia honau vā fetu'utaki mo 'enau mātu'á, kau mē-mipa 'o 'enau kōlomú, pea mo honau kau takí.

'Okú fakafatongia'i lahi 'e he ongo polokalamá ni 'a e to'u tupú 'i he ngaahi ngāue 'oku nau fai. 'Okú fakafe'i kinautolu ke nau ako mo fai 'a e ngaahi me'a 'e faingata'a ki ha taha pē. 'I he'eku fakakaukau atu ki he'eku kei talavou, 'oku 'ikai ke u manatu'i ha taimi na'á ku fetaulaki ai mo ha ngaahi faingata'a pehē. Na'e 'i ai pē taimi na'á ku fetaulaki ai mo ha ngaahi sivi pehē ka na'e tātāitaha pē. 'Okú fie ma'u 'e he ongo polokalamá ni ke ngāue'i ma'u pē, ha ngāue lahi, mo hono tātānaki 'o e ngaahi me'a na'e akó mo e ngaahi me'a fakalaumālie ne a'usia he ngaahi ta'u kuo hilí.

'I he'eku fakakaukau atu ki ai, na'á ku 'ilo'i ko e ngaahi me'a ko ia 'i he fanga ki'i tohi tufá ni ko hano fakafongai fakatu'asino ia 'o e falala 'a e 'Eiki ki he to'u tupu kei tupu haké pea kiate kitautolu hono kotoa 'oku 'ofa 'iate kinautolu. Pea kuó u 'osi fakamo'oni'i ko e kakai lelei 'oku fai ki ai 'a e falalá.

Kuó u 'a'ahi 'o mamata 'i he ngāue 'a e ngaahi kōlomu 'o e Lakanga Tāula'eiki Faka-Ēloné. Kuó u mamata 'i he mui-mui 'a ha kau talavou 'i he ngaahi sī-pinga hono fai 'o e akó, palani ke fakahoko e ngaahi me'a 'oku finangalo e 'Otuá ke nau faí, pea fakahoko 'a e ngaahi me'a kuo nau tukupā ke faí, mo vahevahe mo e nīhi kehé 'a e founga ne nau liliu fakalaumālie aí. Pea 'i he'e-ku mamata mo fanongó, na'e mahino mai 'a hono ongo'i 'o e Laumālie 'e he ngaahi tamaí, ngaahi fa'eé, kau takí, ngaahi kaungāme'á, pea na'a mo e ngaahi kaungā'api 'i he ha'ofangá, 'i he'enau fanongo ki he fakamo'oni 'a e to'u tupú ki he founga kuo fakamālohia ai kinautolú. Ne langaki e mo'ui 'a e to'u tupú 'i he'enau fakahoko 'enau fakamo'oni mo kinautolu foki ne tokoni ke nau tupulakí.

'Oku 'i he polokalama 'a e Kau Finemuí 'a e sīpinga mālohi tatau pē ke fakatupulaki 'a e mālohi fakalaumālie 'i he kau finemuí mo 'omai ha faingamālie ke tau tokoni ai. 'Oku tokoni 'a e Fakalakalaka Fakatāutahá ki he kau finemuí ke nau teuteu ke ma'u 'a e ngaahi ouau 'o e temipalé. 'Oku tokoni'i kinautolu 'e he ngaahi fa'ifa'itaki'anga 'a e ngaahi fa'eé, ngaahi kuifefine mo e fefine angatonu kotoa pē 'oku nau feohi 'i he Siasí. Kuó u 'osi mamata 'i hano tokoni'i 'e ha ongomātu'a 'a 'ena ta'ahiné ke a'usia 'ene ngaahi taumu'a mo 'ene ngaahi faka'anauá 'aki 'ena fakatokanga'i mo fakahounga'i 'a e ngaahi me'a lelei kotoa pē 'okú ne faí.

'I he ngaahi 'aho sī'i kuo hīlī ne u mamata ki ha tu'u 'a ha fa'ē mo 'ene ta'ahine 'i hono fakalāngilangi'i kinaua 'i he'ena hoko fakataha ko ha ongo sī-pinga lelei 'o e tu'unga fakaeefine tu'u-kimu'a. Pea 'i he'ena vahevahe mai hono mahu'inga kiate kinauá, ne u ongo'i 'a e hōifua mai mo e fakalotolahi 'a e 'Eikí kiate kitautolu hono kotoa.

'I hono kotoa 'o e ngaahi me'a 'e lava ke tau foaki ki he nīhi kei talavou ni, ko e mahu'inga tahá ke tuku ke nau ongo'i 'oku tau falala ange 'oku nau 'i he hala ki 'api ki he 'Otuá pea te nau lava 'o a'u ki ai. Pea ko e lelei taha 'etau fakahoko 'eni 'i ha'atau ō mo kinautolu. Koe'uhí 'oku tahifo 'a e halá pea tokakovi he taimi 'e nīhi, te nau puputu'u

he taimi 'e nīhi fekau'aki mo honau iku'angá 'o nau muimui 'i ha ngaahi taumu'a 'oku 'ikai ke ta'engata honau mahu'ingá. 'Oku 'ai 'e he ngaahi polokalama fakalaumālie ko 'eni ke 'oua na'a hoko 'eni he te nau tataki e tokotaha kei talavou ke fakaafe'i mo ma'u 'a e takaua 'o e Laumālie Mā'oni'oni.

Ko e fale'i lelei taha ke tau 'oange ki he to'u tupú te nau toki lava pē 'o foki ki he Tāmai Hēvani 'o ka tataki mo fakatonutonu kinautolu 'e he Laumālie 'o e 'Otuá. Ko ia, kapau 'oku tau fakapotopoto, te tau pou pou'i, fakahiki-hiki'i mo fakahoko 'a e me'a kotoa pē te ne fakaafe'i mai 'a e takaua 'o e Laumālie Mā'oni'oni. 'I he taimi 'oku nau vahevahe mai ai 'a e me'a 'oku nau fai mo ongo'i, kuo pau ke tau fe'unga mo kitautolu ke ma'u 'a e Laumālie. Te nau ongo'i leva mei he'etau fakahiki-hiki mo e ngaahi malimalí 'oku hōifua ki ai 'a e 'Otuá. Pea kapau te tau ongo'i 'oku fie ma'u ke fai ha fale'i ke fakatonutonu kinautolu, te nau ongo'i 'etau 'ofá mo e 'ofa 'a e 'Otuá, kae 'ikai ko e valoki mo e fakafisinga'i 'a ia 'e lava ai ke 'ave kinautolu 'e Sētane ke nau toe mama'o atu.

Ko e fa'ifa'itaki'anga 'oku nau fie ma'u taha meiate kitautolú ko hono fai 'o e me'a kuo pau ke nau faí. 'Oku fie ma'u ke tau lotua e ngaahi me'a-foaki 'o e Laumālie. 'Oku fie ma'u ke tau fakalaululoto ki he folofolá mo e ngaahi lea 'a e kau palōfita mo'ui. 'Oku fie ma'u ke tau fa'u ha palani 'oku 'ikai ko ha ngaahi faka'anaua pē ka ko ha ngaahi fuakava. Hili iá 'oku fie ma'u ke tauhi 'etau ngaahi palōmesi ki he 'Otuá. Pea 'oku fie ma'u ke tau langaki hake 'a e mo'ui 'a e nīhi kehé 'aki hono vahevahe mo kinautolu 'a e ngaahi tāpuaki 'o e Fakalelé kuo tau ma'u 'i he'etau mo'ui.

Pea 'oku fie ma'u ke tau faka'alī'ali atu 'i he'etau mo'ui 'a e faivelenga ta'e-ue'ia mo hokohoko 'oku 'amanaki mai ki ai 'a e 'Eikí meiate kinautolú. 'I he'etau fai 'eni, te tau tokoni'i ai kinautolu ke nau ongo'i ha fakapapau mei he Laumālie kapau te nau vilitaki, te nau fanongo ki he ngaahi lea mei ha Fakamo'ui mo ha Tāmai Hēvani 'ofa, 'o pehē: "Mālō ko e tamaio'eiki lelei mo angatonu: kuó ke faitotonu 'i he me'a sī'i, te u fakanofu koe ke ke pule ki he me'a lahi: hū koe ki he fiefia'anga 'o ho'o 'eikí."⁴ Pea ko kitautolu 'oku tokoni kiate kinautolú te tau fanongo ki he ngaahi leá ni 'i he fiefia.

'Oku ou fakamo'oni 'oku 'ofa 'a e 'Eikí 'iate kimoutolu mo e fānau kotoa pē 'a e 'Otuá. Ko Hono pule'angá 'eni kuo toe fakafoki mai mo e ngaahi kī 'o e lakanga fakataula'eikí 'i he Palōfita ko Siosefa Sāmitá. Ko Tōmasi S. Monisoní ko e palōfita ia 'a e 'Eikí 'i he 'aho ní. 'Oku ou palōmesi atu kiate kimoutolu takitaha, 'i ho'omou muimui ki he fakahinohino fakalaumālie 'i he Siasí mo'oni ko 'eni 'o Sisū Kalaisí, 'e lava ke a'u lelei hotau to'u tupú, mo kitautolu 'oku 'ofa mo tokoni'i kinautolú, ki hotau 'api mo e Tāmai Hēvani mo e Fakamo'ui, ke nofo 'i he ngaahi fāmilí pea 'i he fiefia 'o ta'engata. 'I he huafa 'o Sisū Kalaisí, 'ēmeni. ■

MA'U'ANGA FAKAMATALÁ

- 3 Nifai 14:13–14.
- Vakai, Thomas S. Monson, "Ke Ako, Ke Fakahoko, Ke A'usia," *Liabona*, Nōvema 2008, 61.
- Tohi *Fakalakalaka Fakatāutaba 'a e Kau Finemuí*, p. 6.
- Mātiu 25:21.